

№ 47 (256)
Снежань 2008 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

У нумары:

- **Памяць пра Асобу:** душа Генадзя Кісялёва – стар. 3
- **Рэканструкцыя:** вандроўка ў град Свіслач – стар. 4
- **Экскурсія:** млын у Заслаўі – стар. 6

Наша віншаванне

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры», «Краязнаўчая газета» сардэчна віншуюць заслужанага работніка культуры Беларусі, мастака Эдуарда Канстанцінавіча АГУНОВІЧА з 70-годдзем з дня нараджэння.

Выказваючы шчырую ўдзячнасць Эдуарду Канстанцінавічу за яго плённую працу на мастацкім афармленні экспазіцый многіх музеяў краіны, жадаем яму новых высокіх творчых дасягненняў, добрага здароўя на доўгія гады.

Дар польскіх беларусаў

11 снежня 2008 г. у галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылася перадача твораў і навукова-даследчых матэрыялаў з асабістых архіваў вядомых беларускіх дзеячаў Польшчы ў фонды Нацыянальнай бібліятэкі.

У складзе дэлегацыі вядомых дзеячаў беларускай меншасці ў Польшчы былі прафесар Варшаўскага ўніверсітэта Аляксандр Баршчэўскі, супрацоўнік польскага радыё, перакладчык паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» Чэслаў Сенох, паэты Віктар Швед і Міра Лукша, пісьменнік Ян Целушэцкі, даследчык фальклору на Беласточчыне Сцяпан Копа, дырэктар міжнароднага фестывалю царкоўнай музыкі на Беласточчыне «Магутны Божа» Мікола Бушка.

Цёпла сустрэлі гасцей з Польшчы работнікі Нацыянальнай бібліятэкі, беларускія пісьменнікі, дзеячы культуры. З прамовамі выступілі намеснік дырэктара бібліятэкі Людміла Кірухіна, пісьменнік Анатолий Бутэвіч, а старшыня Беларускага фонду культуры Уладзімір Гілеп уручыў гасцям выданні фонду, у тым ліку кнігу Якуба Коласа «Новая зямля» на трох мовах. Добрыя словы ў адказ прагучалі ад А. Баршчэўскага, Я. Целушэцкага, М. Лукшы, М. Бушкі.

Гэта ўжо не першая культуралагічная акцыя, якую арганізуюць разам Пасольства Рэспублікі Беларусь у Польшчы і Нацыянальная бібліятэка Беларусі.

Наш кар.

Бібліятэкары Бярэзіншчыны каля Каложскай царквы

Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры

У бібліятэчным календары – экскурсіі

Любыя веды, звязаныя з пазнаннем сябе праз гісторыю, культуру, менталітэт, рэлігійныя асаблівасці свайго народа, узбагачаюць інтэлект, пачуцці, і ў выніку, існаванне асобы набывае больш выразны сэнс. Таму, каб глыбей дакрануцца да гістарычных, культурных і літаратурных каштоўнасцей нашага народа, Бярэзінскай цэнтральнай бібліятэкай на працягу чатырох апошніх гадоў арганізуюцца экскурсіі для работнікаў бібліятэк раёна і іх чытачоў па гістарычных і памятных мясцінах нашай Беларусі.

Першае падарожжа было наладжана ў старажытны горад, калыску беларускай гісторыі, горад святой Ефрасінні – Полацк. Акрамя экскурсіі з наведваннем гісторыка-культурных помнікаў горада вандроўнікі не абмінулі музей беларускага кнігадрукавання, дзе захоўваюцца помнікі славянскага пісьменства XI – XVII стагоддзяў. Вясной 2006 года наведалі «Архітэктурна-культурны комплекс рэзідэнцыі роду Радзівілаў у Нясвіжы», які ўключае не толькі славуты замак, а і прылеглы да яго парк і суседні ўнікальны помнік архітэктуры XVII стагоддзя – Фарны касцёл. Пабывалі ў Мірскім замку – старажытным рыцарскім доме, у абліччы якога знайшлі ўвасабленне розных напрамкаў і стылі, Жыровіцкім манастыры – цэн-

тра адраджэння праваслаўнай Беларусі. Адалі даніну павагі загінулым у гады Вялікай Айчыннай вайны на Кургане Славы і ў Хатыні. Вялікае і хваляючае ўражанне пакінула наведванне «алмаза» Беларусі – Нацыянальнай бібліятэкі – адукацыйнага, інфармацыйнага і культурнага цэнтра краіны. У 2007 годзе нас гасцілі на сустрэцы ў Пінску – сэрца беларускага Палесся, архітэктурнае аблічча якога стваралася на працягу стагоддзяў і на сённяшні дзень захавала гістарычныя і культурныя помнікі, а таксама Магілёў са сваёй амаль тысячагадовай летапіснай і легендарнай гісторыяй. У Пінску мы наведалі музей беларускага Палесся і экспазіцыю да 200-годдзя Напалеона Орды, у Магілёве – мемарыяльны знак ушанавання памяці Канстанціна Сіманавы, прах

якога, паводле завяшчання, развезены над Буйніцкім полем, дзе пісьменнік быў сведкам жорсткіх баёў у час Вялікай Айчыннай вайны і апісаў іх у рамане «Жывыя і мёртвыя».

За такі невялікі перыяд мы пабывалі таксама ў музеі вядомага кампазітара Станіслава Манюшкі, што знаходзіцца ў Чэрвеньскім раёне Мінскай вобласці, у мастацкім музеі імя вядомага мастака В.К. Бялыніцкага-Бірулі Бялыніцкага раёна Магілёўскай вобласці, у філіяле Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі «Дом Ваньковічаў. Культура і мастацтва першай паловы XIX стагоддзя» ў Мінску, у краязнаўчым музеі імя Тышкевічаў у Лагойску. 2007 год у культурным жыцці нашай краіны праходзіў пад знакам 125-годдзя з дня нараджэння двух славутых песняроў беларускага народа Янкі Купалы і Якуба Коласа. З нагоды гэтай юбілейнай даты мы наведалі купальскі музей «Акопы» на Лагойшчыне ў вёсцы Харужацы. Наведалі Батанічны сад у Мінску.

Сёлета ў чэрвені была наладжана экскурсія ў Гродна – помнік гістарычнай архітэктуры мінулых стагоддзяў і ў якім з 1996 года праходзіць Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур, у атмасферу якога змаглі агунацца і мы, павандраваць па нацыянальных падворках, наведаць «Горад майстроў». Фестывальны Гродна сабраў пад сваім гатычным дахам прадстаўнікоў каля 30 нацыянальных суполак: беларусаў, рускіх, палякаў, літоўцаў, яўрэяў, кабардзінцаў, індыйцаў, арабаў, балгараў і іншых, пераканаўшы гасцей і ўдзельнікаў свята, што Беларусь – агульны дом для самых розных нацый і народнасцей.

(Заканчэнне на стар. 3)

Не забывайце на «Краязнаўчую газету» –
будзем разам і ў 2009-м годзе!

На тым тыдні...

● **8 снежня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрыта **кніжная выстаўка «Жыццё не па хлусні»**, прысвечаная 90-

годдзю з дня нараджэння пісьменніка і грамадскага дзеяча Аляксандра Салжаніцына. У раздзеле «Прызнанне... Забыццё... Лёс» прадстаўленая ягоная літаратурная творчасць, у тым ліку і замежныя выданні. Некаторыя з дакументаў унікальныя, бо захаваліся ў адзінкавых асобніках. Напрыклад, № 11 часопіса «Новый мир» (1962), дзе ўпершыню была надрукаваная апавесць «Адзін дзень Івана Дзянісавіча», або яе першае выданне ў «Советском писателе» (1963), якое потым старанна забіралася з бібліятэчных фондаў. У раздзеле «Асоба. Творчасць. Час» сабраныя палемічныя эсэ, літаратурна-крытычныя нарысы і даследаванні жыцця і творчасці пісьменніка.

● У Жыткавіцкім раёне Гомельскай вобласці паблізу Турава створаны новы **біялагічны заказнік мясцовага значэння «Тураўскі луг»**. Яшчэ ў 2007 годзе Грамадскае аб'яднанне «Ахова птушак Бацькаўшчыны» прызнала Тураўскі луг тэрыторыяй, важ-

най для птушак, і занялася падрыхтоўкай абгрунтавання неабходнасці стварэння ў гэтым месцы заказніка.

Нягледзячы на адносна невялікую плошчу – 145 га – новы заказнік з'яўляецца значным месцам зборшча водна-балотных птушак. Тут засяроджана 30 % беларускай папуляцыі куліка-мардункі, значны лік дуплялёў (народная назва дубельт) і вялікіх вераценнікаў, занесеных у міжнародную Чырвоную кнігу. Акрамя таго, на Тураўскім лугу гняздуюцца кнігаўкі, траўнікі, іншыя птушкі, колькасць якіх у Беларусі скарачаецца. Усяго на тэрыторыі новага заказніка зафіксавана больш як 500 параў водна-балотных птушак.

● **9 снежня** ў Мінску каля помніка **Максіму Багдановічу** адбылася імпрэза, прысвечаная ўгодкам са дня нараджэння класіка беларускай літаратуры. Як адзначыла дырэктар Літаратурнага музея М. Багдановіча Таццяна Шэляговіч, для кожнага беларуса жыццё і творчасць Максіма Багдановіча з'яўляюцца «прыкладам таго, як любіць Радзіму, паважаць родную мову і ўсё жыццё прысвяціць сваёй краіне». Выступілі таксама Н. Гальпяровіч, М. Пазнякоў, А. Бутэвіч, мінская школьніца Каця Кузьміч.

Таго ж дня ў музеі класіка прайшла літаратурна-музычная вечарына «Пад сюзор'ем Ліры», прысвечаная Максіму.

● **10 снежня** ў вялікай зале Белдзяржфілармоніі адбылася прэм'ера спектак-

ля **«Дзень Максіма Багдановіча»**. Яго аўтар Ларыса Сімаковіч гэты музычна-тэатральны праект назвала «сучаснай містэрыяй у адным дзеянні і адным вечары». Галоўную ролю – пэрта Максіма Багдановіча – выканалі актрыса Святлана Зеляноўская. У пастаноўцы сплечены розныя накірункі мастацтва – паэзія, класічная музыка, рэп і рок-музыка, пластыка.

Прэм'ера спектакля «Дзень Максіма Багдановіча» прайшла ў рамках грамадскай кампаніі «Будзьма!», якая стартавала 1 кастрычніка. Яе мэта – аб'яднаць грамадзянаў Беларусі, заахвоціць іх да ўсведамлення беларускай культуры як уласнай каштоўнасці.

● У Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі **16 снежня** прайшло мерапрыемства, прысвечанае 100-годдзю з дня нараджэння актрысы Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага, народнай артысткі

Беларусі **Ганны Абуховіч**. У вечарыне бралі ўдзел народныя артысты Рэспублікі Беларусь Вольга Клебановіч, Бэла Масумян, Аляксандр Ткачонак, заслужаны артыст Беларусі Эдуард Гарачы ды іншыя.

Вежы Пінска

Фота Святланы Пракоф'евай

Фотавандроўка

Сустрэцца з Зюзем і Яняй – ды ў карчму

Музей народнай архітэктуры і побыту пад адкрытым небам, што месціцца каля вёскі Азярцо непадалёк ад сталіцы, не закрываецца нават узімку. Тут жывуць народныя традыцыі ў сваім натуральным асяроддзі – сярод сялянскіх хацінаў, пад саламянымі стрэхамі, у даўнім антуражы... Вось і сёлета супрацоўнікі музея падрыхтавалі сваім наведвальнікам трады-

цыйныя зімовыя забаўкі. Тут можна будзе пачуць фантастычныя гісторыі, стаць удзельнікамі захапляльнай вандроўкі, а галоўнае – напоўніць сябе чудадзейнай энергіяй калядных чараў і чудаў на многія месяцы наперад. У навагоднюю праграму для дзяцей і дарослых уключаныя не толькі знаёмства з помнікамі народнай архітэктуры з розных куткоў нашай краіны, але і сустрэча з персанажамі народнай міфалогіі ды жыхарамі музейнай вёскі – будуць тут Дамавік, бог маразоў Зюзя, варажбітка Яня. Яно ж і зразумела: Каляды

і Нараджэнне Хрыстова – час самых чароўных неспадзяванак. А калі ўжо вы аматар хуткасці, то сані ці брычка чакаюць, чудаўныя коні ў нецярпліваці б'юць капытамі. Не забудзьцеся толькі пасля насычанага на падзеі баўлення часу завітаць на святочную вячэру ў карчме!

Традыцыйна зімовыя святы – час батлейкавых прадстаўленняў. Яны падрыхтаваныя і ў музеі народнай архітэктуры. І колькі б не пужаў страшны Ірад – ён будзе пераможаны, а анёлы заспяваюць славу нованароджанаму Ісусу. Потым жа ў праграме батлейкі – гумарыстычныя інтэрмед'е ды сцэнікі з жыцця.

Як бацьце, у супрацоўнікаў Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і

побыту планаў на зімовыя святы багата, мякі з добрым настроём нарыхтаваныя, то застаецца пабачыць усё на свае вочы. Нейкую ж дадатковую інфармацыю, перш чым ехаць туды, можна атрымаць па тэлефоне (017) 507-69-37, не зашкодзіць зазірнуць і на сайт www.etna.by. І няхай народныя традыцыі стануць бліжэйшымі ды больш зразумелымі, а зімовыя халоды нясуць бадзёрасць і смех.

Ул. інфарм.

Індывідуальная
Індэкс 63320

1 месяц 4550 руб.
3 месяцы 13650 руб.
6 месяцаў 27300 руб.

Падпіска

Ведамасная
Індэкс 633202

1 месяц 4725 руб.
3 месяцы 14175 руб.
6 месяцаў 28350 руб.

Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры

У бібліятэчным календары – экскурсіі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Гродна ўпершыню ўпамінаецца ў Іпацьеўскім летапісе пад 1128 годам і за сваё 880-годдзе пабачыла змены ў гісторыі свайго народа, але ў адрозненне ад іншых гарадоў краіны, якія былі моцна разбураны ў Вялікую Айчынную вайну, у Гродне ўцалелі многія помнікі архітэктуры розных эпох і стыляў, што дазваляе прасачыць працэс развіцця кампазіцыйных прыёмаў горадабудаўніцтва. Гістарычнае ядро горада сфармавалася на высокім узгорку правага берага Нёмана пры ўпадзенні ў яго Гараднічанкі. Тут размешчаны рэшткі Старога замка – напамін нашчадкаў аб продках, і Новы замак – Каралеўскі палац, пабудаваны ў стылі ракако ў 1734–1751 гадах. Прайшліся мы і па вузкіх вулачках старога горада, архітэктура забудовы якіх нас вельмі ўразіла. Наведалі кляштар езуітаў, Фарны касцёл – помнік архітэктуры і дэкаратыўна-манументальнага мастацтва стыляў барока і ракако, узведзены ў 1647–1663 гадах. У інтэр’еры ўстаноўлена 12 драўляных алтароў, 4 драўляныя спавядальні, упрыгожаныя інтарсі-

яй, разьбой па дрэве і скульптурай, помнік А. Тызенгаўзу – гродзенскаму старасту. Дамінантай дэкаратыўнай кампазіцыі інтэр’ера з’яўляецца галоўны алтар, зроблены мясцовымі рэзчыкамі пад кіраўніцтвам Яна Шмідта. Пабывалі ў синагозе – помніку эклектычнай архітэктуры. Дакрануліся да паліраваных валуноў і маёлікавых плітак карычневага, зялёнага і жоўтага колераў, умураваных у цагляныя сцены Барыса-Глебскай (Каложскай) царквы, пабудаванай ў другой палове XII стагоддзя. Сцены таўшчынёй звыш трох метраў складзены з лякальных, трапецападобных, з паўкруглымі шырокімі бакамі, са скошанымі вугламі цаглін, на тарцах некаторых захаваліся знакі майстроў. Асабліваць інтэр’ера царквы – мноства керамічных збанноў-галаснікоў, умураваных у сцены. Зайшлі і ў Пакроўскую царкву, пабудаваную ў пачатку XX стагоддзя на ўшанаванне памяці афіцэраў і ніжніх чыноў 26-й артылерыйскай брыгады, якія загінулі ў руска-японскую вайну. Царква – прыклад архітэктуры псеўдарускага стылю. Шмат у Гродне помнікаў і слаўным людзям, якія нарадзіліся, жылі, працавалі тут і пакінулі значны

У Мосары

след у развіцці роднага краю. З іх помнік і музей польскай пісьменніцы Элізе Ажэшка, якая нарадзілася на Гродзеншчыне, помнік Янку Купалу, Адаму Міцкевічу, якому сёлета ў снежні споўніцца 210-гадоў з дня нараджэння, захаваўся дом, дзе жыў беларускі паэт Максім Багдановіч і інш. Падарожжа ў Гродна нікога не пакінула раўнадушным, бо кожны з нас змог спазнаць яшчэ адну старонку гістарычнай і культурнай спадчыны нашага народа.

Зачараваў сваёй прыгажосцю і ўзроўнем культуры Глыбоцкі раён Віцебскай вобласці, які мы наведвалі ў верасні, дзе пабывалі ў краязнаўчым музеі, храмах раёна. Асаблівы гонар тут Мосар –

маленькі беларускі Версаль. Гэта звычайная беларуская вёска, а яе архітэктурная адметнасць – касцёл Святой Ганны XVIII стагоддзя і Мосарскі культурна-дэндралагічны комплекс, які здатны выконваць разнастайныя функцыі: і забаўляць, і выхоўваць, і вучыць, і выклікаць унутранае прасвятленне. Сучаснае адраджэнне Моса-

ра звязана з імем ксяндза Юзефа Булькі. Атрымаўшы назначэнне сюды, ён сам карчаваў старыя пні, касіў пустазелле, вывозіў смецце. Па свецкай адукацыі аграном, Ю. Булька завёз сюды насенне кветак, саджанцы дрэў і добраўпарадкаваў прыкасцельную тэрыторыю. Цяпер усё мястэчка патанае ў кветках. У парку звыш тысячы розных раслін, вальеры са страусамі і іншымі жывёламі, этнаграфічны музей, альпійскія горкі, фантаны, вадаёмы, москі, скульптуры. Адна з іх – рэпліка знакамітай «П’еты» Мікеланджэла, якая стаіць перад касцёлам. Ля варот у касцёл узвышаецца і помнік папу Яну Паўлу II – гэта першы на ўсёй прасторы СНД помнік яму. Яшчэ скульптуры Яна Хрысціцеля і архангела Міхаіла, які лічыцца святым заступнікам Беларусі. Насупраць храма – старыя могілкі, на якіх па загадзе ксяндза зняты агароджы з усіх магіл, і могілкі набылі цалкам новы выгляд: кветкі, туі... Людзі ідуць сюды, як на экскурсію. Уся прыгажосць гэтай мястэчкі створана шчырай працай святароў. Акрамя таго, намаганямі Юзефа Булькі ў акрузе выкаранена п’янтва.

Кожны куточак беларускай зямлі зачароўвае і вабіць сваёй прыгажосцю, адметнасцю. Але колькі на нашай зямлі цікавых і прыгожых мясцін, якія мы яшчэ не наведалі! У планах – наведаць фестывальны горад славянскай культуры Віцебск, буйнейшы прамысловы і культурны цэнтр Гомель ды іншае.

Наталля МАЕЎСКАЯ, метадыст Бярэзінскай ЦБС Фотаздымкі аўтара

Са светлымі розумам і душой

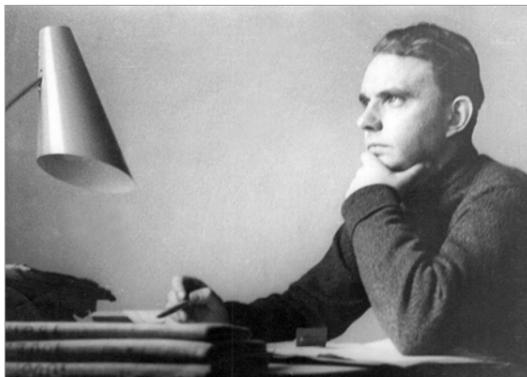
Выйшла так, што Генадзь Кісялёў і я з сем’ямі прыкладна ў адзін час (на пачатку 1970-х) пераехалі ў Мінск: яны – з Вільні, мы – з Барысаўскага раёна. І не проста перабраліся, а патрапілі на адну вуліцу, у адзін дом (на вул. Сурганава) і нават на адну лесвічную пляцоўку на пятым паверсе.

Яшчэ студэнтам філфака БДУ я ведаў, што ёсць такі знаўца грамадска-палітычных з’яў, беларускай літаратуры і культуры XIX стагоддзя, як Генадзь Кісялёў, азнаёміўся з яго даследаваннямі «Сейбіты вечнага» (1963), «З думай пра Беларусь» (1966), а пазней і з «Загадкай беларускай “Энеіды”» (1971), чытаў ухвальныя рэцэнзіі на гэтыя кнігі С. Александровіча, А. Клышкі, А. Лойкі, А. Мальдзіса, В. Рагойшы і іншых. Сапраўды, гэтыя даследаванні давалі (і працягваюць даваць) шмат новага, бо напісаны на глыбока дасведчанай дакументальнай аснове і створаныя на адным дыханні, свежа і, галоўнае, пашанотна як для шматлікіх пісьменнікаў, так і рэвалюцыйных дэмакратаў XIX стагоддзя.

На першым часе нашы суседскія сустрэчы абыходзіліся толькі вітаннем. Мне здалосся, што вядомы сусед (член Саюза пісьменнікаў Беларусі, кандыдат філалагічных навук) не проста стрыманы для бліжэйшага знаёмства, але быццам пагледжвае на мяне, на гадоў пятнаццаць маладзейшага, яшчэ не абкніжанага, звысоку. Час паказаў, што быў я не зусім глыбокі псіхолаг, памыляўся, яшчэ асабіста не ведаючы характару Генадзя Васільевіча. Як пасля выявілася, ён таксама прыглядаўся да мяне – як па суседстве, так і па маіх публікацыях у друку. Усё змянілася, калі там, на Сурганава, нашы сем’і папоўніліся дачкамі. Спачатку кантакты наладзілі жонкі, якія ўжо не толькі віталіся, але і разам вырашалі многія сямейныя клопаты, прагульваліся па двары з калыскамі. Цяпер ужо і цяжка ўспомніць, колькі тады за некалькі гадоў было нашых сумесных цёплых вечарын: у нас – з маімі калегамі, маладымі літаратарамі, у іх – з мэтрамі, з сем’ямі Караткевічаў, Мальдзісаў, Рагойшаў, Адамчыкаў і іншымі.

Ведалі мы і яго маму, Алену Мікалаеўну, якая часта гасцявала ў сына і нявесткі Яніны Міхайлаўны. Адпаведна, я даведаўся, чаму сусед-вучоны размаўляе па-беларуску з даволі моцным рускім акцэнтам. Адкрыў для сябе, што яго маці – ураджэнка Віцебскай губерні, а бацька – падмасковіч, служыў у органах дзяржаўнай бяспекі і, хоць па службе яго пераводзілі і ў Беларусь, быў выхаваны менавіта на рускай культуры (бацька пакінуў гэты свет вельмі ж заўчасна). Ды і Генадзь Васільевіч пасля заканчэння школы падаўся вучыцца ў Маскву, у гісторыка-архіўны інстытут, а пасля яго 11 гадоў працаваў у архівах Літвы і навукаўся пры аспірантуры названай маскоўскай навукальнай установы. Але ўплыў маці (культасветнік і бібліятэкар), жонкі, знаўцы бібліятэчнай і архіўнай справы, якая валодае беларускай, рускай, польскай і літоўскай мовамі, частыя наезды ў Вільню беларускіх вучоных і пісьменнікаў, урэшце яго з 1971 года праца ў Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы АН Беларусі паспрыялі таму, што і ён выдатна, як і жонка, засвоіў вышэйназваную мову. А што да беларускай, то пісаў і размаўляў на ёй зусім нязмушана, на высокім інтэлігенцкім узроўні.

Вунікальныя. Ён шмат чаго невядомага ўвёў у літаратуразнаўчы ўжытак з жыцця і творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, дзейнасці рэвалюцыйнага руху супраць царызму ў 1863–1864 гадах (як К. Каліноўскага, так і яго папалчнікаў ды праціўнікаў), правёў тытанічную працу па навуковым, доказным адшуканні сапраўдных аўтараў паэм «Энеіда навыварат» і «Тарас на Парнасе», таксама даследаванні жыцця і творчасці, дзейнасці шматлікіх беларуска і польскамоўных празаікаў, паэтаў, публіцыстаў,

музыкантаў, акцёраў, выдаўцоў (вялікі том «Пачынальнікі» (1977) і разнастайныя газетна-часопісныя публікацыі з 1958 года па апошні год жыцця), што разам з даследаваннем іншых вучоных асвятліла духоўнае жыццё нашых землякоў у XIX стагоддзі. Генадзь Кісялёў з папалчнікамі здолеў надзвычай ярка намаляваць карціну таго, як у тую эпоху ва ўмовах, калі паланізацыя змянілася русіфікацыяй, калі беларускаму народу было адмоўлена ў праве на нацыянальную свядомасць і існасць, і калі згусчалася цёмна, з-пад сялянскіх стрэх і з панскіх сядзіб

запальваліся свечачкі, што рассяйвалі, адсоўвалі цемру і паказвалі шлях прыгнечаным целаў і душой да праўды, годнасці, волі, духоўна-нацыянальнай дзейнасці.

Ды і для тых, хто разгарнуўся на поўную сілу сам і ўзвысіў беларускую літаратуру да ўзроўню сусветнай у XX стагоддзі (Максім Багдановіч, Янка Купала і Якуб Колас), Генадзь Кісялёў зрабіў таксама шмат. У даследаваннях-кнігах, прысвечаных іх радаводам, асабістым, у тым ліку і судовым, справам, якімі і іх змучваў царызм, намагаючыся не даць раскрыцця іхняму таленту.

Як часта бывае, пасля таго, як Кісялёвы і мы перасяліліся ў іншыя, большыя кватэры ўжо на розных вуліцах, нашых сустрэч значна паменела. Але і тое ранейшае звяданае дазваляе шчыра, з пашанай сказаць, што Генадзь Кісялёў далучыўся да Беларусі, яе гісторыі і культуры са светлымі душой і думкамі, з карпатлівай працай пранікнёнага, сумленнага і таленавітага даследчыка, якому ахвотна раскрывалі свае таямніцы архівы і кнігасховішчы.

Герых ДАЛІДОВІЧ

На фотаздымках з сямейнага архіва Кісялёвых: Г. Кісялёў на працы ў Вільні (напрыканцы 1960-х гг.); з жонкай Янінай Міхайлаўнай (другая справа), Адамам Мальдзісам і нявесткай Якуба Коласа Алай Цімафееўнай каля помніка Ул. Караткевічу (2000 г.).

З амак перажыў два этапы археалагічнага вывучэння. Па-першае, гэта раскопкі пад кіраўніцтвам Э.М. Загарульскага ў 1962–1972 гадах. Другім этапам можна назваць даследаванні, якія праводзіліся А.У. Ільцюк і В.І. Кошманам у 2000–2008 гадах. З кожным сезонам раскопак адкрываюцца ўсё новыя старонкі мінуўшчыны, паглыбляючы нашы веды як пра жыццё на канкрэтным паселішчы, так і ўвогуле – пра тую далёкую эпоху.

З часам назіраюцца шматразнастайныя матэрыялы, якія сведчаць аб жыцці Свіслачы 800–900 гадоў таму. Прыйшла пара для абагульнення адкрытых фактаў у выглядзе папярэдняй рэканструкцыі знешняга выгляду Свіслачы далёкіх часоў.

Мы маем падставу гаварыць пра даволі доўгую і не вельмі простую гісторыю паселішча часоў Старажытнай Русі. Вадзім Кошман прасочвае два этапы забудовы на замчышчы той эпохі. Першапачатковы пачынаецца ў першай трэці XI стагоддзя (знойдзена, напрыклад, пацерка «з вочкам» таго часу; такімі знаходкамі ганарацца, між іншым, наўгародскія музеі). Некалькі дзесяцігоддзяў доўжыцца і звязаны, найхутчэй, з абсабленнем Полацкага княства і намаганнямі яго ўладальнікаў усімі сіламі пашырыць сваю тэрыторыю за кошт суседзяў. Далей ідуць «цёмныя часы», калі Полацкая зямля сама трапляе ў віхуру раздроблення. Новы ўздым будаўніцтва ў Свіслачы В.І. Кошман слухна звязвае з дзейнасцю няўрымслівага князя Глеба Менскага. Гэты князь, як і ягоныя папярэднікі, родзічы і нашчадкі, лічыў уласны ўдзел «пунам зямлі» і ўсё жыццё паклаў на тое, каб рознымі спосабамі яго павялічыць.

Мал. 52. Гарадзішча Свіслач. Вырабы з жалеза (1 – фрагмент шпона, 3–5 – шпона, 6 – дужка ад зямкі) і калараватага металу (2 – каржаванае мяча, 4 – ваверка)

Але ж, як вядома, час княжаня Глеба быў не вельмі доўгі, яго энергія, волі і розуму не хапіла, каб спыніць ці хаця б прыпыніць драбленне валоданняў. Таксама, прынамсі, як не здужалі затрымаць кола часу і іншыя родзічы – правіцелі Русі, нават больш моцныя і аўтарытэтныя.

У наступным пакаленні княскага роду ўжо бачна, што валадарамі маленькіх удзелаў вялікай «лапікавай імперыі Рурывічавы» гуляюць, як шахматнымі фігурамі, больш моцныя суродзічы. Замест хаатычных сутыкненняў вайсковых атрадаў асобных зямель цяпер усё часцей можна ўбачыць больш менш трывалыя кааліцыі – кожная са сваёй «праўдай». Уплыў

гэтых кааліцый (як «манамавічавы», так і «вольгавічавы») на падзеі на тэрыторыі сучаснай Беларусі нельга не заўважыць. Так, нельга ігнараваць паслядоўнае пашырэнне ўладання «вольгавічавы» («галоўнае» валоданне – Чарнігаў) на Беларусі ў сярэдзіне XII стагоддзя. Гомель, горад не меншы за Полацк, існаваў у трывалым падпарадкаванні Чарнігаву, далей да «вольгавічавы» адышлі Слуцк і Клецк. У 1150–1160-х гадах Чарнігаўскае княства набыло рысы вялікай дзяржавы, яму належалі землі ад Нёмана да Волгі.

гэтымі ўдзелаў і трывала «сваімі» Гомелем і Рэчыцай.

У Свіслачы і яе прыгарадзе Бабруйска здаўна былі скрыжаванні шляхоў – як водных, так і сухапутных – у розных напрамках, і ў тым ліку на Друцк, Пінск, Слуцк і Гомель, што было вельмі зручна тым жа князям Друцкім для зносінаў са сваім «патронам». Сляды гэтых шляхоў існуюць і дагэтуль як ланцужкі здаўна закінутых паселішчаў і ўрочышчаў з назвамі накшталт «Татарскага Броду», «Лысай Гары», «Чортава Мосту» і гэтак далей.

рэшткі чатырох невялікіх пабудоваў. Яны месціліся бліжэй да паўночнай і ўсходняй сценаў «града». Даследаваннямі 2000–2008 гадоў адкрыты сляды двух больш вялікіх дамоў, якія месціліся бліжэй да ракі, на поўдзень ад увахода на замчышча. Усвядоміўшы гэта і ўспомніўшы з інстытуцкіх часоў вядомае «размеркаванне Гаўса», трэба лічыць, што «цэнтр» града знаходзіўся не ў геаметрычнай сярэдзіне пляцоўкі, а дзесьці каля паўднёвай сцяны, у самым трывалым з пункту гледжання абароны кутку зам-

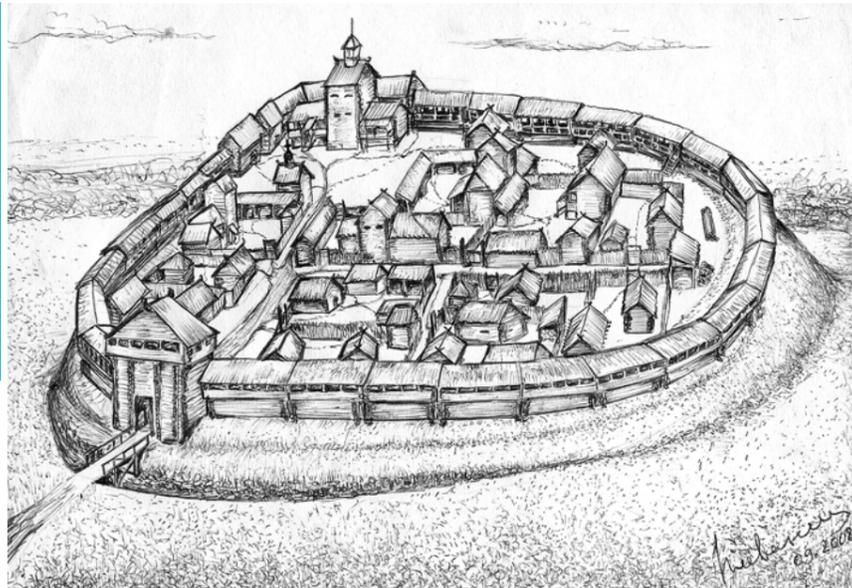
дах пабудовы – найхутчэй баярскай) стаялі харомы князя.

Толькі не трэба ўяўляць «харомы» і «дамы баяраў» часоў Старажытнай Русі ў выглядзе палацаў з масфільмаўскіх ці галівудскіх стужак. За рэдкім выключэннем «вярхушка» тагачаснага грамадства жыла па сённяшніх мерках сціпла: спалі на лаўках і палацях, грэліся хутчэй за ўсё каля «курных» печак, елі ў асноўным з драўлянага ці глінянага посуду. Дом памерамі 6 на 8 метраў лічыўся вялікім. Іншая справа, што ў «харомах» тагачасных «лепшых людзей»

На памежных вятрах

Варыянт рэканструкцыі знешняга выгляду града Свіслачы XII–XIII стагоддзяў

«Краязнаўчая газета» неаднаразова пісала пра адметны гістарычны і археалагічны помнік – Свіслацкі замак, які знаходзіцца ў вёсцы Свіслач Асіповіцкага раёна Магілёўскай вобласці.

Чарнігаўскі князь рукамі сваіх «падручных» князёў Друцкіх, не меней амбіцыйных і няўрымслівых, чым менскі Глеб, як бачыцца, наўмысна падтрымліваў, гаворачы сучаснымі словамі, «кіруемы хаос» на землях сучаснай Беларусі. З аднаго боку ён падштурхоўваў сваіх «кліентаў» на варажыя дзеянні супраць Менска і Полацка, а з другога – рабіў «міратворчыя» захады, прыпадобиўшыся такім чынам лісе з венгерскай казкі, якая дзяліла кавалак сыру паміж двума мядзведзямі, адкусваючы пагрозку ад кожнай паловы. Чарнігаўскі Святаслаў таксама падтрымліваў варажасць паміж Менскам і Полацкам.

Але, паводле італьянскай прымаўкі, усе лісы калі-небудзь сустрэнуцца ў футравай краме. Праз некалькі гадоў пасля смерці чарнігаўскага Святаслава (1164) хваля драбленняў ахапіла і гэтае княства. Ягоныя часткі пайшлі кожная ў сваім напрамку, што толькі дадало супярэчнасцяў у агульны лёс Старажытнай Русі.

Аўтар гэтага артыкула палічыў неабходным даць такі шматслоўны экскурс у «пісаную» гісторыю дзеля таго, каб з яго зрабіць пэўныя высновы наогул. Трэба толькі папярэдзіць чытача, што гэтыя высновы маюць у значнай меры верагоднасны характар, бо ў вядомых сёння летапісах XII – пачатку XIII стагоддзяў не сказана пра Свіслач аніводнага слова.

Атрымаўшы значны кавалак зямель на захадзе (ужо названыя Клецк і Слуцк), чарнігаўскі князь не мог не імкнуцца набыць і Свіслач, як масток паміж

Здаецца, Свіслач усё ж такі адышла ад Менскага княства і болей ніколі не падпарадкавалася яму як васальная адзінка. Аб гэтым сведчаць дакументы больш позняга часу. Трэба лічыць, што пасля смерці Святаслава чарнігаўскага ў ёй з'явілася сваё адгалінаванне шматлікага роду Рурывічавы, якое мела больш сувязі з паўднёвымі землямі, чым з Менскам ці Полацкам.

Такім чынам, канец 1160-х – пачатак 1170-х гадоў – мяжа пачатку існавання яшчэ аднаго «лапіка» ў адзначанай ужо «імперыі Рурывічавы».

Разабраўшыся са свіслацкай гісторыяй, звернем увагу на знешні выгляд «града» эпохі Старажытнай Русі.

Пляцоўка гарадзішча была вельмі шчыльна забудаваная. У час раскопак 1962–1972 гадоў былі выяўлены

Мал. 53. Гарадзішча Свіслач. Вырабы з калараватага металу (1 – брызгалка, 2 – шпел булавка, 3–4 – фрагменты мядзгата посуду) і жалеза (прадметы ўзброення) (5–7 – фрагменты шпора, 8 – фрагменты шпора)

ка. Тут трэба ўдакладніць: помнік у Свіслачы цяпер называецца «замкам» па завядзенні, якая ідзе з часоў ВКЛ, але за 300 гадоў да таго гэта быў «град». Ён меў выгляд умацаванага паселішча з пабудовамі, якія належалі розным уласнікам. У часы Старажытнай Русі, як і ў эпоху ВКЛ, князі мелі ўласныя замкі, напрыклад, Любеч, рэканструяваны Б.А. Рыбачковым, але ж Свіслач падобная не на яго, а на горад, праўда, маленькі.

У «цэнтры» града, найверагодней, на месцы рэшткаў старажытных мураў у атачэнні баярскай дамоў (а знойдзеныя ў 2000–2008 га-

было часцей за ўсё два паверхі: «святліца» – наверх, «грудня» – унізе. Але ж і такая хата па сённяшнім часе не выглядае вельмі вялікай.

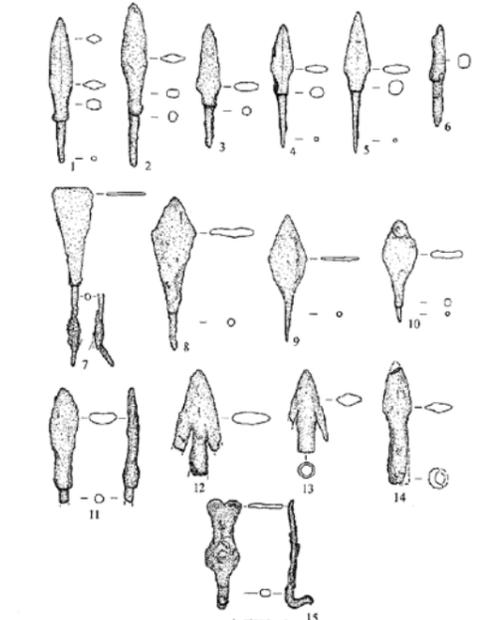
У нейкім з маленькіх дамкоў, адкрытых падчас раскопак Э.М. Загарульскага, жылі свіслацкія рамеснікі. Т.С. Скрыпчанка, даследчыца свіслацкіх шкляных бранзалетаў, зрабіла, праўда, не вельмі ўпэўнена, выснову, што нейкая частка шкляных бранзалетаў, знойдзеных падчас даследаванняў 1962–1972 гадоў, была створана непасрэдна ў Свіслачы. В.І. Кошман лічыць, што тут выраблялі і іншыя жаночыя ўпрыгажэнні, напрыклад, з каляровага металу. Падставай для такога меркавання кіраўнік апошніх раскопак называе не вельмі высокую мастацкую якасць вырабаў. Можна, такім чынам, уявіць, што свіслацкія майстры былі рамеснікамі «шырокага профілю»: браліся за любую справу, але рабілі яе «па ўзоры» і не вельмі якасна.

Даволі складаным пытаннем дасення з'яўляецца выгляд Свіслацкіх умацаванняў. Што там было: «астрог» ці «гародні»? З таго, што ў часы ВКЛ на замкавых валах месціліся гародні, можна меркаваць, што падобныя ж гародні стаялі там і раней. Валы трымалі іх вагу і раней, і пасля, бо былі пэўным чынам умацаваныя ўсярэдзіне. Толькі сцены часоў Старажытнай Русі былі ўсё ж такі больш архаічныя. Вежы, якія ўзмацняюць абарону на патрэбных напрамках, ставіліся ў тыя часы ў асноўным над брамамі. Так сцвярджаюць даследчыкі абарончай архітэктуры.

Вось мы і атрымалі прыблізную выяву града Свіслач 800-гадовай даўніны. Яна вельмі падобная на іншыя даследаваныя «грады» тых часоў.

Юрый КЛЕВАНЕЦ
Малюнак аўтара

Ілюстрацыі з кнігі
Вадзіма Кошмана

Мал. 50. Гарадзішча Свіслач. Вырабы з жалеза. Прадметы ўзброення (1–14 – наканечнікі стрэл, 15 – кручок ад калчаня)

Этнаграфічны комплекс «Млын» – унікальны помнік драўлянай архітэктуры, культуры і побыту беларусаў пачатку ХХ стагоддзя. Акрамя паравога млына, у этнаграфічным комплексе яшчэ ёсць хата завознікаў, свіран і кузня.

Млын і млынары

Паравы млын у мястэчку Заслаўе быў пабудаваны ў 1902 годзе. Першапачаткова ён знаходзіўся ў цэнтры мястэчка і прызначаўся для крухмальнага завода. У 1910 годзе з-за пажарнай небяспекі будынак быў перанесены на цяперашняе месца і прыстасаваны для мукамольнай вытворчасці. Млын пабудаваны на свае сродкі заможны жыхар мястэчка Заслаўе Мяхедка-Савіцкі. Гэтая пабудова і захавалася да нашага часу, тут усё вытворчае абсталяванне і механізмы дайшлі да нас ў першапачатковым выглядзе, што для Беларусі з-за разбуральных войнаў у ХХ стагоддзі – з’ява даволі рэдкая.

Двор перад млынам вабіць гасцей утульнасцю і спакоем. Калі глядзіш на драўляныя будыны, узрост якіх сто гадоў, то душою гарадскога чалавека адчуваеш подых часу.

Перад ганкам млына ляжыць вялікі камень. Гэта – старыя, адпрацаваныя жорны. Існавала такое павер’е: хто дакранецца да каменя і задумае жаданне, то яно абавязкова здзейсніцца. Можа, таму з вялікім энтузіязмам, асабліва дзеці, стараюцца загадаць тут свае жаданні...

Сяляне з навакольных вёсак прывозілі на млын для памолу зерне на вазах. Дачакаўшыся сваёй чаргі, уносілі зерне на першы паверх, узважвалі. За-

тым пачынаўся памол, працэс якога складаўся з дзвюх частак. Зерне з першага паверха падымалі на трэці з дапамогаю спецыяльнага пад’ёмніка (ліфта) і засыпалі ў кош для крупарушкі. У крупарушцы, якая знаходзілася на другім паверсе, зерне барабанами абдзіралася на крупу і трапляла на першы паверх, дзе сартавалася на спецыяльным станку, які аддзяляў ад крупы вотруб’е.

Ачышчаную крупу зноў падымалі на трэці паверх і засыпалі ў другі кош, які знаходзіўся над жорнамі. Гэты кош яшчэ называўся гопербай. З яго крупа дастаўлялася на другі паверх, у ніжні кош, а з яго ўжо непасрэдна ў жорны. Яны размяшчаліся на другім паверсе ў спецыяльным прыстасаванні – жорнавым паставе. Жорны ўяўляюць сабой два вялікія круглыя камяні, якія знаходзяцца адзін на адным. Верхні камень круціцца ад спецыяльнага прываду. Яго звычайна называлі бегунок (або млён). У цэнтры верхняга каменя ёсць адтуліна, якую называлі вока. Ніжні камень нерухома, таму яго называлі мёртвым. Паміж камянямі ёсць зазор. Вялічыня зазору рэгулявалася спецыяльным вінтом. Чым большы зазор, тым больш грубы памол зерня, але ён адбываецца хутчэй. І наадварот, чым меншы зазор паміж камянямі, тым драбнейшы памол зерня, але і даўжэй працягваецца памол. Зерне з ніжняга каша трапляла ў

вока, адтуль – адразу ў зазор паміж камянямі, дзе і малолася на муку. Камяні для жорнаў былі штучныя, бо на Беларусі цяжка было знайсці вялікія прыродныя млынавыя камяні. Іх адлівалі з цэментнага раствору і каменьчыкі (шчэбень) для яго выкарыстоўвалі толькі самага цвёрдага прыроднага матэрыялу – крэменю. Вага аднаго жорнавага каменя каля 600 кілаграмаў. Мука з жорнаў паступала на першы паверх і высыпалася на прыёмны стол. Тут яе сяляне ссыпалі прызначанымі для гэтага драўлянымі

ленай па заказе ў Гродне.

Першая палова хаты называецца сені альбо сенцы, бо раней каля гэтай сцяны ў хаце складалі сена. Падлога ў сянях глінабітная. Стаіць невялікая печка з плітой, у куце – старадаўняя вуглавая шафа. Па сценах замацаваны паліцы для посуду. На іх – посуд пачатку ХХ стагоддзя: латунныя

бізун, кошыкі. На падлозе стаіць пастка для лоўлі пацукоў. Вісіць цікавы рукамы з двума рыльцамі – ён называецца імбрычак. Побач развешана старадаўняя зімовая сялянская вопратка (бурносы), якая была распаўсюджана на Беларусі.

Другая палова хаты называлася пярэдняй або чыстай. Падлога тут дашчаная. З правага боку – вялікі дашчаны насціл. Ён называўся полам. Пакой з такой падлогай у хаце завознікаў вялікі, бо гэта была не звычайная сялянская хата, а местачковая гасцініца. На падлогу слалі сеннікі: іх напайвалі сенам, а не саломай, бо ў саломе заўсёды заставаліся зярняткі і маглі

Хата завознікаў

завесіцца мышы. Саломе да таго ж хутка пераціралася ў труху. Сеннікі напайвалі і гарошавай саломай. Яны былі вельмі даўгавечныя, але не такія мяккія. Самыя лепшыя сеннікі былі з асакі, бо яны мелі прыемны пах.

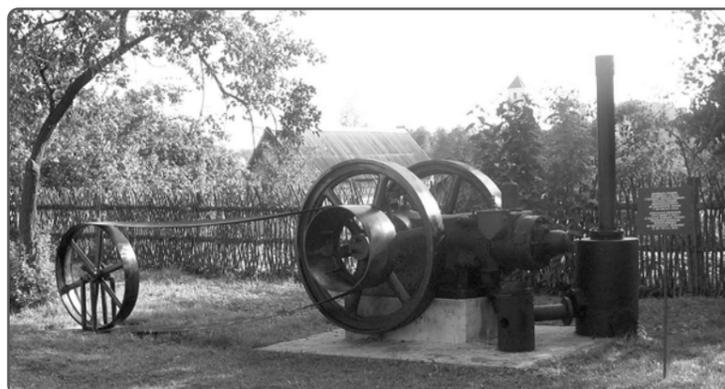
Перад полам стаіць печка, якую называлі грубкай або стаяком. Печка абкладзена кафляй (памерам 30 на 30 см), афарбаванай і ўпрыгожанай раслінным арнамантам, якая пакрытая палівай для большай захаванасці і прыгажосці.

Ва ўсіх усходніх славян вугал хаты, які знаходзіўся пад дыяганалі насупраць печы, называўся чырвоным кутом або покуццю. Гэта было самае пачэснае месца ў доме. Тут сядзелі маладыя ў час вяселля, сюды запрашалі самых паважаных гасцей. На покуці размяшчаліся абразы, якія ўпрыгожваліся вышыванымі ручнікамі. Жонка гаспадара хаты была каталічкай, таму абразы ў хаце завознікаў замацаваны паводле каталіцкага абраду – на сцяне.

Пасярод хаты стаяў вялікі стол, дзе завознікі маглі падсілкавацца. Збоку, каля сцяны – канапа. На сцяне мы бачым вешалку для адзення. Тут вісяць самыя распаўсюджаныя на Беларусі вопраткі – світкі. Іх насілі як мужчыны, так і жанчыны. Жаночыя світкі ўпрыгожваліся чырвонай вышыўкай, мужчынскія былі амаль без упрыгажэнняў. Тут жа ляжыць саламяны капялюш – брыль. Побач – паходная сялянская сумка, якая называлася кайстра ці вярэнька. Нельга не звярнуць увагу на гэты цудоўны выраб з бярозавай кары. У кайстру сяляне клалі хлеб, каўбасы, калі ішлі ў дарогу. Хлеб у ёй не цвіў і не засыхаў.

Юрась МАЛАШ,
старшы навуковы
супрацоўнік музея, мастак

(Заканчэнне будзе)

Дызельны рухавік млына

шуфлямі ў свае мяхі. Плацілі за памол як грашыма, так і натурай. Селянін пакідаў гаспадару-млынару прыкладна дзевяць частку змолатай мукі.

Першапачаткова млын у Заслаўі працаваў ад паравога рухавіка або лакамабіля. Блізу 1920–1930 гадоў паравы рухавік быў заменены дызельным рухавіком. Ён працаваў да 1950-х гадоў і быў заменены на электрычны рухавік, які і захавалася. Супрацоўнікі музея здолелі адшукаць і ўстанавіць на двары перад млынам дызельны рухавік з Клецкага раёна. Падобны рухавік працаваў на млыне і ў Заслаўі, зроблены ў 1927 годзе ў Варшаве польскай фірмай «Пяркунас».

Хата завознікаў

Сялян для памолу зерня на млын прывязджала шмат, таму ўзнікала чарга. Каб дачакацца яе, прыходзілася заставацца да позняга вечара ці нават шукаць начлег, таму гаспадар млына Мяхедка-Савіцкі пабудоваў спецыяльны дом, які стаў называцца хатай завознікаў, бо сялян, якія прывязджалі, называлі завознікамі. Тут яны адпачывалі, чакаючы сваёй чаргі, маглі падсілкавацца і нават паспаць на сенніках.

Будынак хаты завознікаў уяўляе сабой драўляны пяцісценны зруб, рублены з астаткам. Дах пакрыты гонтай, зроб-

патэльні для прыгатавання вярэньня, міскі. Ёсць такі посуд, які не сустрэнеш цяпер нават у вёсках. Напрыклад, рынка. Яе форма ўзнікла ў першабытныя часы, калі страву рыхтавалі на вогнішчы ў полі. Для гэтага ёсць тры невялічкія ножкі. Рынка з хаты завознікаў адліта з чугуна ў сярэдзіне XIX стагоддзя, але форма захавала першапачатковую. Карысталіся ёй такім чынам: з печы на прыпечак выграбалі качаргой гарачае вуголле і ставілі на іх рынку. Так хутка можна было нешта падагрэць.

На наступнай паліцы быццам паснулі драўляныя лыжкі, а побач вялікія і маленькія гліняныя глянкі, глянкі. Якая смачная была ў іх смятанка! А як смажыліся на меднай патэльні каўбасы! Самыя лепшыя лыжкі выраблялі не з ліпы, а з садовых дрэў – з грушы, яблыні, а калі іх не было, то з бярозы. Перад паліцамі стаіць старадаўні стол з самаварам. Першыя самавары з’явіліся ў Расіі ў 1820-я гады. Першапачаткова самавары выкарыстоўваліся для прыгатавання і продажу збітня. Збіцень – слабаалкагольны (хаця мог быць і безалкагольны) напой, які прадавалі на вуліцы гарачым. Затым самавары прыстасавалі для прыгатавання гарбаты.

Па сценах развешаны рэчы паўсядзённага сялянскага побыту: хамут, падсядзела, крук для ўвяжвання сена на возе,

Музейны млын

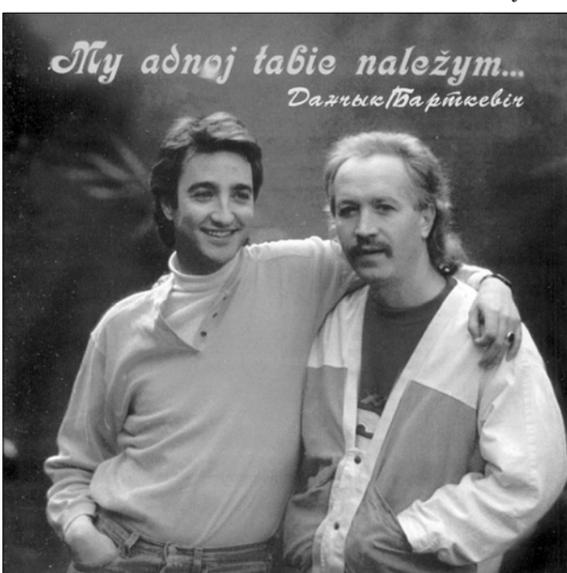
Традыцыі і сучаснасць

СПЛІТ — ГЭТА АЛЬБОМ НА ДВАІХ

Данчык/Барткевіч «Мы адной табе належым...». Мн., 2008, «БМАgroup» (з «DiskMakers», 1989, New York/Toronto)

Нашы чытачы, бадай, ужо ведаюць пра вялікую CD-серыю перавыданняў усіх альбомаў залатагалосага беларускага салаўя з Амерыкі Данчыка (Багдана Андрусішына). Так, сёлета ў лютым мы прадставілі ўкраінскі альбом «Пагодкі» (1991) з гэтага цыкла. А крыху раней, у 1989-м, Данчык выпусціў на вінілавай кружэлцы (LP) сумесны альбом з слаўным «песняроўцам» Лявонам Барткевічам, які таксама нядаўна выйшаў на CD. У кожнага альбома папулярнай музыкі свае прываблівыя фішкі. Унікальнасць рэліза «Мы адной табе належым...», назву якому даў радок з найпапулярнейшай песні на вершы Сержука Сокалава-Воюша «Аксамітны вечар», вымяраецца шматкроць памножэннімі звабамі.

Гэта першы беларускі спліт, які стварылі не пачаткоўцы зорнага шляху, а артысты, якія маюць за плячыма салідную творчую біяграфію (паўнафарматныя альбомы, аншлагавыя выступы ў найпрэстыжнейшых залах свету накшталт «Carnegie Hall» і «Lincoln Center», гастролі ў многіх краінах свету). А яшчэ – гэта альбом зорак розных пакаленняў, бо Данчык пачаў свой зорны шлях акурат пасля натхнення, атрыманага падчас наведвання ў 1976 годзе амерыканскіх канцэртаў найкруцейшай савецкай зоркі 1970-х «Песняроў», дзе ён асабіста пазнаёміўся з фронтмэнам калектыву Лявонам Барткевічам. І калі папярэднія альбомы Барткевіча былі запісаныя ў Мінску (нават ягоны паўнафарматны сольнік у ЗША «Спявай мне, дзяўчынка», 1988), дык дадзены сумесны вытвор цалкам апрацоўвалі амерыканскія адмыслоўцы гуку з нью-йорксай

Мы адной табе належым...
Данчык/Барткевіч

студыі «Electronova Productions», што і тлумачыць узорную выніковую якасць.

Ды што пералічваць пункты, калі ўсё тут унікальнае: цалкам арыгінальны падбор твораў (нават песня «Алеся» на вершы Аркадзя Куляшова з рэпертуару «Песняроў» упершыню прадстаўленая без аніякіх купюраў), неабсяжны часавы і

геаграфічны ахоп беларускай паэтычнай спадчыны (тут і апостал нашаніўскага адраджэння Беларусі Янка Купала, і рамантыкі паваяннага пакалення Адам Русак ды Алесь Ставер, і маштабныя Рыгор Барадулін з Генадзем Бураўкіным, якія пранеслі нацыянальную ідэю праз гвалт застойнага бяспамяцтва, і зоркі перабудоўчага ренесансу 1980-х Сяргук Сокалаў-Воюш ды Адам Глобус, верныя беларускія сыны як з метраполіі, кшталту Ігара Лучанка ды Змітра Лукаса, гэтак і з эміграцыі, наўзор Міколы Куліковіча, Яўгена Магаліфа)...

Пільныя філафаністы неабыйкава сустраюць і той факт, што мастацкая аздоба гэтага гістарычнага перавыдання, як і ў ва ўсёй Данчыкіане на CD, пільна захоўвае пазнавальныя рэквізіты першаснага, вінілавага арыгіналу: поўны спіс удзельнікаў праекта – гукарэжысёры, дызайнеры і, безумоўна, музыкі; цалкам захаваная і мастацкая аздоба тытульнай і тыльнай бачыны вокладкі; паўтораны нават лаканічныя біяграфіі ўдзельнікаў праслаўленага дуэта, хоць цяпер ужо не па-англійску, як у амерыканскім выданні, а па-беларуску.

Хоць дадзены рэліз сам па сабе можа ганарыцца сваёй поўнай ідэнтычнасцю з арыгіналам, адно істотнае адрозненне ўсё ж ёсць, за якое адданы фэн беларускай песні толькі дзякуй скажа: CD умяшчае ў сваёй праграме не толькі звыклія аўдыётрэкі тужына пудоўных песень, запісаных у выдатных амерыканскіх студыях, але і дадатковы мультымедыйны файл для камп'ютэра, які прадстаўляе Данчыка ўжо не спеваком, а журналістам. Гэта ж гадаванец журфака Нью-Йоркскага ўніверсітэта. І журналіст з яго, прызнацца, не менш таленавіты, чым спявак: на дыск трапіў двухгадзінны запіс падарожных нататак Максіма Лукашэвіча (гэта журналісткі псеўданім Данчыка), які выйшлі ў эфір яшчэ на мюнхенскай радыёстанцыі «Liberty» ў 1996 годзе. Цікава, што гукарэжысёр Андрэй Плясанаў («P.L.A.N.»), які займаўся мантажом дадзеных файлаў для новага выдання, выказаў сваё шчырае захапленне даволі недвухсэнсоўна: «Мне трэба пільнаваць тэхнічныя параметры, а я міжволі забываюся, паддаўшыся надзвычай цвярозай логіцы Данчыка. Гэтае эсэ не раз будучь слухаць многія, хто хоча вярнуцца да цвярозага жыцця ў сваёй хаце». Тут і палымная патрыятычная публіцыстыка, і трапны гумар ды вострая сатыра. Слухач даведаецца не толькі пра асабістыя ўражанні аўтара ад паездак па так званым «забраным краі», адкуль паходзяць ягоныя продкі, але і пра меркаванні журналістаў сусветнай прэсы (кшталту «The European», «Transition», дзе пісала доктар музыказнаўства Jean Clive) пра нашу краіну, пра нашу гісторыю, пра самога Данчыка як спевака.

Вітайт **МАРТЫНЕНКА**,
музычны крытык

Калекцыянерам, і не толькі

Гербы местаў беларускіх...

Маркі стандартных выпускаў папоўніліся мініяцюрамі з выявамі гербаў трох беларускіх гарадоў. З'явіліся на марках сімвалы Віцебска – № 756, Оршы – № 757 і Нясвіжа – № 758. Першая адрэкаваная накладам 40 тысячаў асобнікаў (мастак Іван Лукін), астатнія дзве – па 36 тысячаў (мастак Ігар Бубен). На марках прыменены элементы абароны. Герб Віцебска надрукаваны ў аркушы з 10 марак плюс два купоны з выявамі ратушы і Дабравешчанскай царквы.

На віцебскім гербе адлюстраваны выява Ісуса Хрыста і чырвоны меч. Яны на гарадскім гербе аж з 1597 года. На гербе Оршы – срэбны крыж і залаты паўмесяц «рагамі ўверх»; атрыманы ён 13 снежня 1620 года. Нясвіжскі гарадскі сімвал складаецца з дзвюх частак – у правым залатым полі змешчаны арол, які выходзіць, а ў левым блакітны, чырвоны і залаты вузкія перавязі (урубкі). Атрыманы герб 24 чэрвеня 1586 года ад Стэфана Баторыя. Варта дадаць, што гэтыя сімвалы адносяцца да гісторыка-геральдычных помнікаў Беларусі.

У дзень выхаду на Мінскім паштамце праводзілася спецыяльнае гашэнне на кан-

верце «Першы дзень» (аўтар канвертаў і спецтэмпеляў І. Бубен).

Юбілею хрышчэння Русі

1020-годдзю хрышчэння Русі беларуская пошта прысвяціла блок № 62 з трыма маркамі. На мініяцюры № 760 адлюстраваны абраз Маці Божай Іллінскай Чарнігаўскай (XVIII стагоддзе), які паходзіць з Грэчаскага Кацярынінскага манастыра ў Кіеве. Цяпер знаходзіцца ў калекцыі Кіева-Пячорскага гісторыка-культурнага запаведніка. № 761 – змешчаны абраз Спаса Уседзяржыцеля (1678 год) з Нікольскай царквы ў Пінску. Цяпер – у калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. На марцы № 762 змешчаны абраз князя Уладзіміра з дэісуснага чыну (першая чвэрць XV стагоддзя). Знаходзіцца ў зборы І. Астравухава, цяпер – у калекцыі Дзяржаўнай Трацякоўскай галерэі.

Мастацкае аздабленне блока Аляксандра Блінцова. Памер блока – 140x96 мм, маркі – 37x52 мм. Наклад выдання – 15 тысячаў асобнікаў.

У дзень выхаду на Мінскім паштамце праводзілася спецыяльнае гашэнне на кан-

Вялікі дзякуй за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

Данчык у Беларусі (канец 1980-х гг.)

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Выгнаннікі

**Сповідзь жыхара вёскі Карытніца
Бялыніцкага раёна Міхася Раманавіча
Зносака**

(Заканчэнне. Пачатак у № 46)

Немец патрапіўся не-благі. Хоць працаваць даводзілася ад раніцы да вечара, затое карміў добра. А на маю камплекцыю харчы ды харчы патрэбны! Не здзекваўся. Затым перавялі на лесапільню. Там праца была лягчэйшая. Затое і харч выдаваўся адпаведны. Вось тут да-валяло пагаладаць.

А неўзабаве прыкачаліся вызвалення. Ад амерыканцаў. І вось на мой рост звярнуў увагу камандзір роты амерыканскага войска бравы капітан Вальтэр Дзімюллер. Ён праз свайго дзяншчыка, украінца па нацыянальнасці, прапанаваў мне стаць байцом ягонай роты, што ўваходзіла ў склад 26-й дывізіі.

Паразважаў, прыкінуў. І... пагадзіўся. Месяц адтрэніравалі ў вучэбным падраздзяленні, а затым вярнуўся ў роту Дзімюллера.

Амерыканцы адносіліся да мяне добра. Падабалася і сама служба. Праўда, і сэрца шчымеела па Радзіме. Памятаю, аднойчы ў месца размяшчэння нашай роты завітаў савецкі баец. Мы тады знаходзіліся ў горадзе Лінц, які быў падзелены на дзве зоны – амерыканскую і савецкую. Той баец вяртаўся са шпіталю ў сваю часць, якая таксама знаходзілася ў Лінцы. Слова за слова, пазнаёмліся. Развязвае ён свой рэчмяшок, каб падсілкавацца. Я кажу яму: «Паберажы свой харч. Зараз прынясу нашай кашы».

Пагаварылі, што называецца, ад душы. Адвёў сэрца. Развітаючыся, перадаў яму ліст да сястры, папрасіў пераслаць. Потым даведаўся, што той баец маю просьбу чамусьці не выканаў – пісьмо так і не пераслаў. А, можа, і паслаў, ды пошта дрэнна спрацавала. Хто ведае? А мне ж так хацелася паведаміць родным, што не загінуў, не прапаў. Жывы! Хацелася падаць звестачку пра сябе.

З гітлераўцамі давялося паваяваць крыху больш за месяц. А пра перамогу дачуўся ў 142 кіламетрах ад Прагі.

На восьмага мая была прызначана сустрэча прадстаўнікоў нашай дывізіі з савецкімі байцамі. У той амерыканскай дэлегацыі апынуўся і я. Едзем сабе па шапы. Заўважаем на полі «віліс». Камандзір накіраваў мяне і яшчэ двух салдатаў паглядзець, што здарылася там. Падыходзім да машыны і назіраем цікавы малюнак: чатырох савецкіх байцоў трымае пад аўтаматам адзін немчык.

«Здароў, – кажу, – хлопцы. Куды сабраліся?» – «Ды ў палон патрапілі», – сумна адказвае адзін з іх і дзвіцца

на мяне. Відаць, ён аніяк не мог уцяміць, чаму гэты амерыканец так добра шпарыць паславынску. Кажу: «Які палон, хлопцы! Вайна ўжо скончылася. Перамога!» Пакуль я размаўляў з землякамі, немец, мабыць, змікіціў, што тут да чаго, і даў драла ў блізнячкі хмызнячок.

Неўзабаве пасля перамогі камандаванне дывізіі прысвоіла мне кваліфікацыю салдата 1 класа.

Магчыма, так бы і застаўся службы ў амерыканскай арміі, каб не адзін прыкры выпадак. У сярэдзіне лета 1946 года мой аўтамабіль спынілі ў савецкай аператыўнай зоне. Патруль, мабыць, зацікавіла беларускае прозвішча амерыканскага салдата. Узялі пад ахову, пасадзілі на гаўптвахту аднаго з палкоў 5-й арміі. Адтуль неўзабаве перакінулі ў лагер да рэпатрыянтаў. А затым за мяне, што называецца, узялася армейская контрразведка. Цэлы месяц вымотвалі душу, дапытваючыся, якім чынам апынуўся ў арміі саюзнікаў. Казаў праўду. Нарэшце адчапіліся. Зноў апынуўся сярод рэпатрыянтаў.

У верасні нас, з сотню чалавек, пасадзілі ў закратаваны «пульманаўскі» вагон і цэлы месяц некуды везлі. Нічога не было бачна. Толькі калёсы бесперапынна тахкаюць ды тарыхкаюць. Аказалася, у Маскву прывезлі. На станцыі імя Пятрова вывелі на перон і жывым ланцюгом пагналі за калючы дрот. А па той бок яго сабралася, вядома ж, не па сваёй ахвоце, блізу трох тысяч чалавек. Будаваў нейкі завод. Затым у лютым месяцы з гэтых тысяч засталася толькі 26 чалавек. Разам са мной. Астатніх, як высветлілася крышачку пазней, асудзілі на восем гадоў пазбаўлення волі і па этапе пагналі на сібірскае лагункі. Прасторы, агароджаную калючым дротам, запоўнілі новымі арыштантамі, як казалі, спекулянтамі. Нас жа перакінулі ў лагер, што знаходзіўся непадалёку ад Беларускага вакзала. Ганялі на працу. Будаваўлі.

А 10 траўня 1947 года мяне выклікалі ў камандатуру лагера. Аб'явілі аб вызваленні. Выдалі харчоў на тры дні, далі грошай на білет. І 15 траўня ўжо быў дома.

Абняў нарэшце маці, якую не бачыў больш за пятнаццаць гадоў, і прызнаюся шчыра, не разлічваю, што калі-небудзь даведзецца сустрэцца з ёй.

**Занісаў
у кастрычніку 1991 года
Міхась
КАРПЕЧАНКА**

Геолог... Гэтая прафесія многімі ўспрымаецца як рамантычная, звязаная з неабсяжнымі прасторами Сібіры і Поўначы былога Саюза, дзе сярод гор і па іх, па глыбокім снезе ідуць барадатыя людзі з запlechнікамі. Пасля дзённага маршруту, па вечарах ля вогнішча яны спяваюць свае любімыя песні «Геолог», «Глобус», песні Візбара. Пра цяжасці гэтай незвычайнай прафесіі ведалі толькі тыя, хто паспрабаваў такога «лёгкага» хлеба.

Апантаная Поўначчу, але...

Да такіх людзей, улюбёных у свае пошукі і адкрыцці адносіцца і цудоўная жанчына – геолог Вера Вітальеўна Грэсь. З ёю два гады таму мяне пазнаёміла на выстаўцы «Каменная казка» дырэктар унікальнага музея землязнаўства геаграфічнага факультэта БДУ. І вось сёлета, у кастрычніку, я з жонкай зноў зажадалі наведаць выстаўку «Каменная казка», на якую Вера Вітальеўна прывезла прыгожыя мастацкія творы, зробленыя ўласнымі рукамі. У час гэтага наведвання яна распавяла пра сваё нялёгкае, але поўнае рамантыкі жыццё геолога, улюбёнага ў далёкую суровую Чукотку, якой яна аддала 30 гадоў жыцця.

Нарадзілася Вера Вітальеўна ў маляўнічым куточку Міншчыны – на Мядзельшчыне. У пачатку нашай размовы я даведаўся, што родзічы яе – прадзед, дзед, маці – мелі цікавае прозвішча Кішка. Цалкам магчыма, што карані радаводу маюць дачыненне да тых вядомых Кішкаў – асветнікаў і магнатаў Вялікага княства Літоўскага. У школьныя гады Вера Вітальеўна хінулася да такіх навук, як геаграфія і батаніка, а любоў да збірання гербарыяў захавалася і па сённяшні дзень. З маленства вельмі любіла чытаць, асабліва прыгодніцкую мастацкую літаратуру, творы вядомага амерыканскага пісьменніка Джэка Лондана пра тых, хто асмеліўся выжыць і нешта зрабіць ва ўмовах суровай Аляскі.

Менавіта завабныя кнігі, прыгожыя краявіды роднай азёрнай Мядзельшчыны, а таксама падагрэтыя камсамольскай рамантыкай 1960-я гады вызначылі яе будучую прафесію – геолог. Шчыра захапіўшыся гэтым пачыненнем, Вера Вітальеўна паступіла на геалагічны факультэт Саратаўскага ўніверсітэта імя М. Чарнышэўскага, дзе ў час вучобы пазнаёмілася са студэнтам гэтага ж факультэта, будучым мужам, ураджэнцам Украіны Уладзімірам Грэсем. Практыку студэнты праходзілі ў Сібіры і на Чукотцы. І вось надышоў час раз-

меркавання. У тыя гады студэнты-«шасцідзсятнікі», паўтару, аваяныя рамантызмам, не баяліся размеркавання «за трыдзевяць зямель». І калі паўстаў выбар, Вера Вітальеўна і яе муж Уладзімір Паўлавіч выбралі самы аддалены куток былога Саюза – Чукотку. Яны жылі і працавалі на гэтай суровай зямлі, пранізанай марозамі і штармавымі вятрамі, не менш 30 гадоў. Пагадзіцеся, не кожны вытрымае такое. Поўнач часамі нават сваёй маўкліваасцю не церпіць слабых духам, і некаторыя, не вытрымаўшы выпрабаванняў, хутка з'язджалі адсюль.

Працавала Вера Вітальеўна ва ўсходне-чукотскай геологаразведвальнай экспедыцыі: першыя 10 гадоў на палявых вышуках, а затым у лабараторыі спектральных аналізаў і геологам каменнавугольнай шахты «Берынгаўская».

На маё пытанне, які з гэтых перыядаў працоўнага жыцця ёй найбольш запамніўся, яна адказала, што першыя 10 гадоў, калі яна ў палявых умовах разам з калегамі шукала золата, вальфрам ды іншыя каштоўныя металы. Праца ў полі, у не-

абсяжнай тундры – гэта і цяжкая завей, якія збіваюць з ног, шпурляюць калючы снег у твар, і жудасны холад, і... цяпло калег, якія побач. Само жыццё, суровыя ўмовы Поўначы прымушаюць людзей быць вынослівымі, згуртаванымі, дапамагаць адзін аднаму.

На Беларусь геологі Грэсі вярнуліся ў канцы 1990-х гадоў. На вялікі жаль, муж Вера Вітальеўны памёр тры гады таму, і зараз яна адна жыве ў Маладзечне. Часта наведваецца ў Мінск да дачкі Юлі, у музей землязнаўства.

Вера Вітальеўна паведаміла, што яны, рамантыкі 1960-х гадоў, не гналіся па багацці. Адзінае багацце, якое яна з мужам прывезла з Чукоткі на радзіму – гэта калекцыя мінералаў, каштоўныя археалагічныя рэчы, вырабы з маржовых іклаў, кампазіцыі з сухакветак, шматлікія значкі, кнігі, маркі, прадметы побыту карэнных жыхароў Чукоткі – чукчаў і шмат чаго іншага.

Усё гэтае багацце Вера Вітальеўна бескарысна перадала ў дар музею землязнаўства геаграфічнага факультэта БДУ. І зараз шматлікія наведвальнікі музея зачаравана спыняюцца ля вітрын з экспанатамі, дзе ёсць таблічка «Дар В.В. Грэсь». Школьнікі, студэнты паноўму адкрываюць таямнічую і зачараваную Поўнач, знаёмяцца з прыроднымі дзівосамі Чукоткі.

Але, як кажуць, «дораг той куток, дзе рэзалі пупок». І радасна адзначыць, што, жыўчы доўгі час удалечыні ад Беларусі, Вера Вітальеўна не забыла тое, што ў такіх выпадках забываюць многія беларусы, – родную мову. Асвойвае беларускую мову і яе дачка Юля.

...Калі каму з паважаных чытачоў «Краязнаўчай газеты» даведзецца наведаць выстаўку «Каменная казка», якая будзе праходзіць у актавай зале БДУ з 17 па 21 снежня, той можа пазнаёміцца там з цудоўнай жанчынай, патрыёткай Бацькаўшчыны Верай Вітальеўнай Грэсь і з яе калекцыяй.

Ад сябе я, географ, геолог, краязнаўца, жадаю Вам, паважаных Вера Вітальеўна і Юля, моцнага здароўя, упэўненасці, пошукаў і здзяйсненняў. Вялікі Вам дзякуй за Вашу высакароднасць!

**Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск**

Перазімуем!

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 46

Уздоўж. 1. Шляхта. 4. Ельскі. 9. Чара. 11. Гало. 12. Калдычава. 15. «Сябры». 18. Мешка. 19. Аркадзь. 20. Парыж. 21. Люблю. 23. Юнацтва. 26. Ігнат. 27. Байка. 31. Рамантызм. 33. Курс. 34. Бюст. 35. Рабіна. 36. Дыялог.

Упонара. 2. Ліра. 3. Тукай. 5. Літва. 6. Край. 7. Шчорсы. 8. Конрад. 10. «Рыбка». 13. Грыбаедаў. 14. Пералесак. 16. «Гражына». 17. Дзеліва. 22. Лірыка. 24. Церні. 25. Санеты. 28. Шапэн. 29. «Дзяды». 30. Орда. 32. Гюго.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

ЖЫЛІБЕР Жан Эмануэль (1741–1814) – французскі натураліст, хірург і анатам. Пасля заканчэння вучобы і пасля пэўнага часу працы ў Францыі перабраўся ў Гродна і ў 1775 г. арганізаваў тут медыцынскую акадэмію. Наладзіў і дзейнасць акушэрскай і ветэрынарнай школ, клінічнага шпітала, батанічнага саду. У 1781–1783-я працаваў прафесарам натуральнай гісторыі медыцынскага факультэта Галоўнай школы ВКЛ (пазней Віленскі ўніверсітэт), заснаваў і ў Вільні батанічны сад. У 1783-м вярнуўся на

радзіму. Аўтар навуковых даследаванняў па флоры Беларусі, Літвы, Польшчы, па эпідэміялогіі эндэмічных хвароб у гэтых краінах.

ЖЫТКАВІЧЫ – цэнтр Жыткавіцкага раёна. За 228 км ад Гомеля. Першае дакумэнтальнае ўпамінанне з 1500 г. (па іншых звестках з сярэдзіны XV ст.) як пра вёску Слуцкага княства на р. Гніліца (Жыткаўка). З канца XVIII ст. цэнтр воласці Мазырскага павета. Пасля будаўніцтва Палескай чыгункі і з адкрыццём у 1886 г. станцыі на месцы вёсак Зарэчча і Бярэжка пачаў расці рабочы пасёлак Жыткавічы. З 1924 г. цэнтр раёна. З 1971-га горад. Ёсць прадпрыемствы мясцовай прамысловасці. Дзейнічае гісторыка-краязнаўчы музей. У раёне з карысных выкапняў ёсць гаручыя сланцы, буры вугаль, будаўнічы камень, торф, калін і інш. На 2004 г. у Жыткавічах жыло каля 17 000 насельнікаў.

ЖЫЦЕ (агіяграфія) – від духоўнай літаратуры пра жыццё духоўнай асобы, кананізаванай хрысціянскай царквой. Складваліся па пэўнай схеме, па якой усяляліся чалавечы аскетызм і рэлігійны фанатызм. Арыгінальныя творы гэтага жанру вядомы на Беларусі з XII–XIII стст. – «Жыцце Ефрасіні Полацкай», «Жыцце Аўрамія Смаленскага». Іхнія аўтары не зусім прытрымліваліся візантыйскай схемы, выкарыстоўвалі гістарычныя факты, бытавыя замалёўкі і маналогі. Вя-

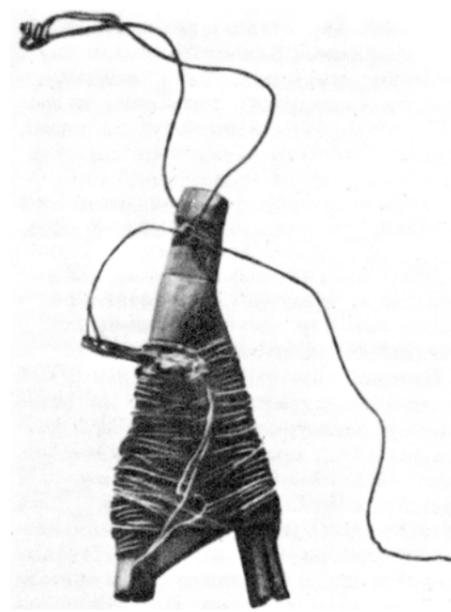
домыя пашыраныя жыцці (мінеі-чэці) камянецкая і жыровіцкая (XV ст.), слуцкая (XVI ст.) і інш. Многія жыцці перакладаліся з іншых моў.

ЖЭРА Караль Антоні (1743 – пасля 1798), які нарадзіўся 265 гадоў таму, – польскі пісьменнік. Навучаўся ў цяперашніх Польшчы і Беларусі (Пінск, дзе ў 1765 г. стаў святаром). Дзейнічаў у Сянно. Склаў зборнік бела-

рускіх, польскіх і лацінскіх фэццый (анекдотаў) «Безліч рэчаў, торба смеху, гарох з капустай, а кожны сабака з другой вёскі...» (бытаваў у рукапісе). Асобныя анекдоты (пра хітрага селяніна і жорсткага папа) пашыраны да аб'ёму апавяданняў. Зборнік змяшчае прыказкі і прымаўкі, вобразныя параўнанні, напоўненыя сацыяльнымі матывамі. Многія творы, скіраваныя супраць несправядлівасці, прыгонніцтва, запісаныя менавіта на Беларусі і на беларускай мове. Зборнік выдаваўся ў Польшчы. У Беларусі больш пра Жэру можна прачытаць у слове А. Мальдзіса «Торба смеху» Караля Жэры ў «ЛіМе» за 1984 г.

ЖЭРАСЦІ – папярочныя жэрдыкі-перакладзіны на абодвух канцах плыта, да якіх віцамі (перэвяслы з лазовых, бярозавых, альховых дубцоў або карэнняў некаторых дрэў, часамі і з пяновых вярвак) прывязвалі бяровёны.

ЖЭРЛІЦА (старажня) – старажытная рыбаўная прылада для лоўлі драпежнай рыбы (найперш шчупакоў). На драўляную рагульку намотваўся шнур, аснашчаны грузіламі, а на канцы – басам (кавалкам тонкага дроту, каб рыба не змагла перакусіць шнур) і дваіным ці траіным кручком.

Жэрліца

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры», «Краязнаўчая газета» смуткуюць з нагоды заўчаснай смерці заслужанага работніка культуры Беларусі, мастацкага кіраўніка заслужанага аматарскага калектыву Беларусі ансамбля народнай музыкі «Крупіцкія музыкі» **Грома Уладзіміра Мікалаевіча** і выказваюць шчырыя спачуванні родным і блізімкам нябожчыка.

І гумар, і мудрасць...

Халасцяк

Фёдар Струк – стары халасцяк, і жаніцца ён не збіраецца. Га, яму і так добра! Нікому не ў цяжар, ні сабе, ні людзям. Сам сабе гаспадар.

Жыве ў інтэрнаце ПМК, як старажыл мае свой асобны пакойчык. Наварыў вялікую каштрулю крупніку – на тыдзень хапае.

– А што, – гаворыць Фёдар, – першыя тры дні – суп. А як падкісне – расольнік будзе...

Разумны сын

У адной жанчыны з Рэмеля сын лічыўся вельмі разумным. Вось ён сеў нежак да стала і, глыбока задумаўшыся, доўга глядзеў у акно. Ужо і цягнуць пачало. Маці нават узрадавалася: мо, жаніцца сыноку надумаў?

– Пра што ж ты, сыноку, думаеш? – пытаецца.

– Ды вось... Думаю, а што калі здарыцца пажар і нашая абора згарыць? Дзе тады вераб'і начаваць будуць?

Высокі кошт секунднай забавы

Кожны год напярэдадні надыходзячых калядных і навагодніх святаў спакой і адпачынак мінчан нярэдка парушаецца, а прычынай гэтаму з'яўляюцца піратэхнічныя вырабы. Пад вокнамі жылых дамоў, на ўнутраных тэрыторыях з раніцы да глыбокай ночы ўзрываюцца петарды, хлапушкі, узлятаюць ракеты, чуюцца кананадныя раскаты, якія нялепшым чынам уплываюць на самаадчуванне і працаздольнасць многіх людзей, але і гэта, бадай, не галоўнае. Нельга забываць пра тое, што асноўным кампанентам піратэхнічных вырабаў з'яўляецца порох. Парахавы зарад можа выявіцца значна больш магутным, чым той, якога чакаеш, і петарда выбухае раней часу ў руцэ. Вынік гэтага – траўмы кісцей рук і апёкі твару.

Кожны год у Мінску 50–60 чалавек атрымліваюць розныя траўмы ад піратэхнікі, і асноўная маса пацярпелых трапляе ў бальніцы менавіта ў час калядных і навагодніх святаў.

І яшчэ адна праблема, звязаная з выкарыстаннем някаснай кітайскай піратэхнікі. Ніхто не можа прадбачыць, куды палаяцца ракета, і дастаткова невялікай перашкоды на яе шляху ці парыву ветру, каб траекторыя палёту змянілася. Вышыня пад'ёму ракеты дасягае 30-ці метраў. У горадзе неаднаразова былі выпадкі, калі такія «снарады» залеталі ў вокны кватэр, на балконы, у выніку чаго пачынаўся пажар.

Паважаныя бацькі!

Растлумачце, калі ласка, сваім дзецям, наколькі небяспечныя такія забавы з піратэхнічнымі вырабамі як для іх саміх, так і для іншых.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС

Жыткавічы, царква Св. Параскевы Пятніцкай (1990-я гг.)